

УДК 338.48

DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/191-53>**Подаков Є.С.**

кандидат економічних наук, доцент,
Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0714-4336>

Podakov Yevhenii

Bohdan Khmelnytskyi Melitopol State Pedagogical University

СУЧАСНИЙ СТАН, ІНВЕСТИЦІЙНА ПРИВАБЛИВІСТЬ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШОГО РОЗВИТКУ ГОТЕЛЬНОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

Готельний бізнес як складова туристичного є одним із найбільш прибуткових векторів розвитку економіки кожної країни. Дана тема є відчутно актуальною та перспективною для України як у часи повномасштабного вторгнення, так і в післявоєнний час. Наразі даний сектор економіки відіграє суттєву роль і у часи військового стану в нашій країні. Після завершення повномасштабної війни очікується певний зріст туристичного попиту, але разом з тим, необхідне залучення значних інвестицій в зазначений сектор економіки та державна підтримка суб'єктів такого бізнесу. У рамках відбудови готельного бізнесу в Україні, варто спиратися на досвід інших країн, які фактично відновили свою індустрію туризму після криз, зокрема війни.

Ключові слова: готельний бізнес, туризм, інвестиції, інвестиційна привабливість, державна підтримка.

CURRENT STATE, INVESTMENT ATTRACTIVENESS AND PROSPECTS FOR FURTHER DEVELOPMENT OF THE HOTEL BUSINESS IN UKRAINE

The purpose of the article is to diagnose the current state and determine the main trends in the development of the hotel and restaurant business in Ukraine, to assess the investment attractiveness of the hotel and restaurant business in the process of financing its development. Russia's full-scale invasion of Ukraine on February 24, 2022 threatened not only tourism in Ukraine, but also the international travel sector, which has just begun to recover from the losses caused by the Covid-19 pandemic. The tourism sector, which began to confidently recover in January 2022, significantly narrowed the opportunities for full-scale growth as early as March 2022. Both inbound and outbound tourism in Ukraine are under threat. The hotel and restaurant business as a component of the tourism industry of the domestic economy was considered, the main trends of its development, the level of investment attractiveness and prospects for further development in Ukraine were determined. Ways to solve problems with the aim of transforming the hotel and restaurant business into a highly profitable branch of the domestic economy are proposed. Sources of funding for the further development of the country's hotel and restaurant business have been determined. The current state of investment activity in the hotel and restaurant sector is analyzed through a study of the volume of capital investments made in it. The development of the tourist business in Ukraine during the martial law, which even ensured an increase in tax revenues to the country's budget, was studied. It was determined that the hotel and restaurant business of Ukraine needs constant investments to maintain competitive positions on the market, increase the level of satisfaction of consumer demand for services that meet world standards in terms of assortment and quality. The analysis of statistical data shows a steady trend of reduction in infrastructural tourism resources, and therefore, the volume of services of this sector of the economy. Such a general and regional trend gives reason to talk about the need to introduce organizational and economic measures to intensify activity. Investigated potential investment opportunities of hotel and restaurant business enterprises. A complex of measures of state regulation and improvement of management of the industry is also proposed in order to activate the development of the hotel and restaurant business. The state influences the intensification of investment activity by developing the appropriate institutional base, without which the functioning of the investment sphere is impossible, namely, the organization of investment-oriented funds, the creation of a network of consulting firms, state scientific organizations, conducting scientific research, and establishing the work of small and medium-sized business training centers. It was determined that in modern conditions of operation, it is necessary to form and implement an investment policy for the development of the hotel and restaurant industry, which would include such important components as: mechanisms of state regulation of this industry; resource provision and preferential financing of development; organizational and functional support of management processes; informational and methodical support of the industry.

Keywords: hotel business, tourism, investments, investment attractiveness, state support.

JEL classification: E27, E62, E66, E69

Постановка проблеми. Навіть в довоєнний час в Україні більшість питань управління інвестиційної діяльності сфери послуг були не вирішені, а певна частина реалізованих рішень вимагають коригування з урахуванням постановки завдань виходу країни з економічної кризи, у тому числі, через активізацію та

ефективність готельного сектора економіки. Вивчення теорії і практики формування і розвитку інвестиційної системи, організації і управління її діяльністю показали, що не розроблені механізми взаємодії системи інвесторів готельного бізнесу з державними органами управління. Залишається невирішеним питання ство-

рення умов, стимулюючих участь в інвестиційних проектах сфери послуг і їх законодавча захищеність. Формування якісної і доступної пропозиції на ринку готельного бізнесу безпосередньо залежить від об'єму інвестицій, що залучаються в галузь. Виходячи з цього, розуміння інтересів і стратегій іноземних інвесторів, що фінансують український ринок готельної нерухомості, а також інших чинників, що роблять безпосередній вплив на потік інвестицій у вітчизняну готельну нерухомість, є суттєво важливим для розробки адекватного інструментарію регулювання їх діяльності і використання його в інтересах національної економіки.

Готельний бізнес є одним із найбільш прибуткових векторів розвитку економіки кожної країни. Дана тема є відчутно актуальною та перспективною для України як у часи повномасштабного вторгнення, так і в післявоєнний час. Наразі даний сектор економіки відіграє суттєву роль і у часи військового стану в нашій країні – заклади готельного бізнесу задіяні для розташування внутрішньо переміщених осіб. Стан готельно-ресторанного бізнесу впливає на розвиток індустрії туризму загалом, створення туристичних послуг, інші ключові сегменти економіки – транспорт, будівництво, зв'язок, торгівлю та ін. На даний час вже відомо, що певна частина закладів готельного бізнесу в результаті бойових дій, дій окупантів повністю зруйнована, а значна частина зазнала пошкодєнь. В більшій мірі, це стосується готельного сектору окупованих територій України – Донецька, Луганська, Запорізьська, Херсонська, Миколаївська, Одеська області та республіка Крим.

Зазначена проблематика безумовно потребує системних досліджень напрямів і тенденцій розвитку готельного бізнесу на засадах наукового менеджменту, розробки стратегій і планів розвитку на рівні керівників і фахівців готельних і ресторанных підприємств, а також залучення у практику методичних підходів за оцінкою ефективності прийнятих управлінських рішень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню основних положень теорії та практики розвитку готельного бізнесу приділено велику увагу такими вітчизняними науковцями та фахівцями: Басюк Т. [1], Бордун О. [2], Гриньова В., Головка О., Карсекін В., Лучка О. [2], Мельниченко О. [3], Монастирський В. [2], Шведун В. [3], Шевчук В. [2] та ін. Покращення інвестиційної привабливості готельного бізнесу та збільшення, на цій основі, обсягів інвестування у зазначений сектор економіки є основною проблемою, від вирішення якої залежить подальший розвиток галузі. Але що стосується розвитку готельного бізнесу на післявоєнну перспективу для окремих регіонів України, то ця проблема є недостатньо вивченою і потребує додаткових досліджень.

Метою статті є розгляд сучасних основних причин обмеження інвестиційних вливань в готельний бізнес України, встановлення недоліків і негативних наслідків цього процесу, оцінка інвестиційної привабливості готельного бізнесу у процесі фінансування його розвитку, визначення шляхів подолання негативних наслідків у цій сфері та перспектив формування інвестиційної привабливості.

Виклад основних результатів дослідження. Приплив та надходження іноземних інвестицій на ринок готельної нерухомості однаково вигідний і приватному бізнесу, і державі. Разом з фінансовими вливан-

нями іноземні інвестиції приносять нові технології організації готельного бізнесу, нові стандарти якості, методи управління, робочі місця, вони приводять з собою нових міжнародних клієнтів і сприяють налагодженню міжнародних зв'язків. Окрім високих доходів розвинена готельна галузь позитивно впливає на імідж країни у світі, супутній їй мультиплікативний ефект сприяє розвитку інфраструктури і підвищенню якості життя населення країни. Основна проблема полягає в тому, що, не маючи якісної і доступної готельної пропозиції, українці складно створити якісний конкурентоздатний на світовому ринку туристичний продукт і, отже, забезпечити стабільний платоспроможний туристичний попит [1].

Готельний бізнес є одним із перспективних напрямів соціально-економічного розвитку, який є джерелом валютних надходжень, обумовлює розвиток інших галузей, сприяє підвищенню рівня зайнятості населення, виступає фактором сталого розвитку сільських територій, створює позитивний імідж окремих регіонів та країни загалом. Україна має всі умови для розвитку туризму: мальовнича природа, ландшафтна різноманітність, багата історико-культурна спадщина, сприятливі рекреаційні умови та ресурси, але при цьому спостерігається неефективне використання потенціалу туристичної сфери, що може призвести до руйнування економічного розвитку. Наша країна істотно відрізняється від провідних туристичних країн світу за якістю та різноманітністю туристичних послуг, рівнем розвитку туристичної інфраструктури [5].

Україна володіє значним туристичним потенціалом. Зокрема, є однією з провідних країн Європи за кількістю об'єктів історико-культурної спадщини. Лише на державному утриманні перебуває 150 тис. нерухомих пам'яток історії та культури, зокрема 57206 пам'яток археології, 51364 – історії, 16800 – архітектури та містобудування. Проте за роки незалежності країна не сформувала чіткої політики інформування світової спільноти про здобутки, історичну спадщину, культуру та соціальну реформу. Тому туристи з інших країн не зацікавлені у відвідуванні України для відпочинку, відношення до країни як місця відпочинку формується на основі оцінок державних діячів і міжнародних організацій та найбільше завдяки публікаціям у закордонних мас-медіа, які переважно є негативними, оскільки присвячуються резонансним чи скандальним подіям, а враховуючи реалії сьогодення – військові дії.

Внутрішній туризм страждає через надмірну конкуренцію. Вона загострюється за рахунок присутності на ринку туристичних фірм з інших країн. Фірми з іноземним капіталом підтримуються урядами своїх держав, а окремі одержують пряму підтримку з бюджету. В Україні ж такої практики немає. Наступною проблемою є інфраструктура. У нашій країні майже не зводиться нових готелів, темпи їхнього будівництва досить незначні через низьку інвестиційну привабливість багатьох потенційних і реальних туристичних проектів. У той же час на закордонних ринках вкладення коштів у туристичну індустрію вигідне й має довгострокову перспективу. Не просунулася Україна й у вирішенні ще однієї вічної проблеми – відсутність сервісу. Готелів, що мають достатню кількість "зірочок", як і раніше, небагато, а деякі регіони таких об'єктів не мають взагалі [3].

Варто зауважити, що від карантинних обмежень суттєво постраждала сфера туризму. 2020 рік кардинально змінив сучасні тенденції розвитку туризму та підхід туристів до вибору країн для відпочинку. Незважаючи на світові тенденції, внутрішній туризм став плацдармом для відновлення цієї сфери у 2020–2021 роках. Попри закриті кордони та відсутність іноземних туристів, внутрішній туризм в Україні у 2020 році зріс. Туристичний потік продовжував зростати за рахунок розміру туристичного збору. У 2021 році він зріс на 24% порівняно з 2019 роком. Повномасштабне вторгнення Росії на територію України 24 лютого 2022 року поставило під загрозу не лише туризм на теренах України, але і міжнародний сектор подорожей, який щойно почав відновлюватись від втрат, викликаних пандемією Covid-19. Туристичний сектор, що почав впевнено відновлюватись у січні 2022 р., значно звужив можливості для повномасштабного зростання вже в березні 2022 р. Під загрозу потрапив як в'їзний туризм в Україні, так і виїзний. Отже, російсько-українська війна спричинила помітне зменшення міжнародних туристичних потоків, до чого призвели ряд пов'язаних з війною факторів, де перше місце займає безпека туристів, яку на сьогоднішній день Україна гарантувати не може [2].

Крім того на територію України замість розвитку внутрішнього туризму, національних туристичних підприємств спостерігалась багатомільйонна міграція населення всередині держави, а масовий виїзд громадян України за кордон не пов'язаний із туристичною метою (7,7 мільйонів людей стали внутрішніми переселенцями) [3].

Разом з тим, у 2023 році туристичний бізнес сплатив на 32% більше податків. У 2023 році представниками туристичної галузі сплачено до бюджету близько 2,05 млрд грн податків. Зазначена сума на 32% більша від 2022 року, але на 8% менша від 2021 року. Для порівняння: у 2022 році обсяг податкових надходжень від туристичного бізнесу становив понад 1,55 млрд грн, а у 2021 році – понад 2,23 млрд грн.

У 2023 році найбільший обсяг податкових надходжень від туристичної галузі забезпечили готелі – 64% або понад 1,3 млрд грн. Це майже в 2 рази більше від 2022 року і майже так само, як у 2021 році. Для порівняння: у 2022 році готелями сплачено понад 898,38 млн грн податків, а у 2021 році – близько 1,29 млрд грн. Податкові надходження від туристичних операторів у 2023 році склали близько 205,83 млн грн або 10,1% від загального обсягу податкових надходжень від туристичної галузі. Це орієнтовно на 22,6% більше від 2022 року. Для порівняння: у 2022 році туристичні оператори сплатили близько 167,86 млн грн податків.

Найбільше податків сплатили суб'єкти туристичної діяльності наступних регіонів: місто Київ – понад 499,29 млн грн; Львівська область – понад 345,48 млн грн; Київська область – близько 239,01 млн грн; Івано-Франківська область – понад 138,84 млн грн; Одеська область – близько 98,85 млн грн.

У 2023 році спостерігалось активне зростання внутрішнього туризму та активний розвиток туристичних локацій у центральних та західних регіонах. У січні-вересні 2023 року податкові надходження від туристичної галузі зросли порівняно з аналогічним періодом 2022 року у Києві та у 17 регіонах України [7].

На жаль, південь України як туристичний напрямок тимчасово втрачений. А в Карпатах він якщо й не зростає, то принаймні залишається на тому ж рівні, що й торік. Цього року туроператори планують розширити українцям можливості поїхати відпочити, в тому числі в центральній Україні, «щоби перезавантажитися, психологічно відпочити» [2].

Війна практично зупинила туристичні потоки до України; страх перебування в більшості регіонах країни, дуже багато зруйнувань туристичної інфраструктури, пам'яток, музеїв, тощо; заборонені польоти в повітряному просторі, тощо. Сьогодні сфера туризму в Україні обмежена та при роботі туристичні підприємства враховують маршрути, які повинні включати карту бомбосховищ чи інших захисних споруд. Також враховувати маршрути, щоб довкола не було важливих державних і військових об'єктів.

Незважаючи на важку післявоєнну ситуацію з туризмом, він повинен бути важливою частиною стратегії економічного відновлення в Україні. І потрібно не чекати закінчення війни, а працювати над цим вже сьогодні. Для початку включення розвитку туризму до програм післявоєнної відбудови; застосувати міжнародні інвестиції; готувати масштабні маркетингові кампанії; розробляти туристичні програми; популяризувати нестандартні форми туризму; вести бізнес в регіонах, які менше постраждали; переорієнтувати та використовувати зелений, внутрішній туризм; проводити тренінги з туристичного бізнесу для школярів та здобувачів вищої освіти; приймати участь в відновленні архітектурних спадщин та музеїв; заключати договори з освітніми закладами щодо обміну практичного досвіду; створення фондів для відновлення України та конкретних програм і стратегій по відновленню; орієнтувати туристів, яким до вподоби екстрим та історичні події – військовий туризм. На території України є багато міст та сіл, що є унікальними героями слави та протистояння російській агресії. Оскільки багатьох туристів цікавлять ті місця, які стали символічними та залишають після себе пам'ять, то вони охоче зможуть відвідувати Україну [5].

Зважаючи на військовий стан в нашій країні, його трагічні наслідки готельна сфера набуває окремої цінності. Останнім часом у працях закордонних і вітчизняних дослідників поширилося розуміння категорії «гостинності» як одного з важливих і фундаментальних вимірів людської цивілізації. Завдання створення позитивного образу у сфері гостинності має вирішуватися за допомогою всебічного використання ресурсів гостинності, яка може розглядатися як комплексна послуга, що має певні споживчі властивості та потребує створення позитивного образу підприємства. Підприємство сфери гостинності має, перш за все, забезпечити прийнятний рівень ризику природного й урбанізованого середовища для життя та здоров'я споживача.

Державне регулювання інвестиційної діяльності забезпечує і стимулює певні умови суб'єктів інвестиційної діяльності, створює соціально-економічні, організаційні та законодавчо-нормативні умови для стимулювання інвестиції у різні сфери економіки за допомогою амортизаційної, податкової та кредитної політики держави, що має сприяти активізації інвестиційної діяльності як в Україні,

так і в її регіонах. Крім того, держава впливає на активізацію інвестиційної діяльності шляхом розвитку відповідної інституціональної бази, без якої неможливе функціонування інвестиційної сфери, а саме організації фондів інвестиційного спрямування, створення мережі консультативних фірм, державних наукових організацій, проведення науково-дослідних робіт, налагодження роботи центрів підготовки малого і середнього бізнесу. Інвестиційна політика, у свою чергу, істотно впливає на механізм формування і реалізації інноваційної політики, результатом якої є впровадження ресурсозберігаючих, мало- і безвідходних технологій у галузі економіки країни [6].

Іншим джерелом фінансування є отримання кредитів у комерційних банків. Але для підприємств, що займаються інноваційною діяльністю, при отриманні кредитів з'являються і проблеми. Більшість комерційних банків здійснює коротко- та середньострокове кредитування у зв'язку з високою ризикованістю інноваційної діяльності, а також бажанням банків отримати швидкий прибуток. А інноваційна діяльність може передбачати отримання прибутку тільки в кінці виконання строку проєкту. Отже, одним із ефективних джерел фінансування інноваційної діяльності є утворення спільних підприємств, у тому числі з іноземними партнерами. Процес залучення інвестицій проходить у декілька етапів [4].

У цілому аналіз статистичних даних свідчить про стійку тенденцію скорочення інфраструктурних туристичних ресурсів, а отже, і обсягів послуг цього сектора економіки. Ця загальна та регіональна тенденція дає підстави говорити про необхідність запровадження організаційно-економічних заходів щодо активізації діяльності. Серед основних напрямів і заходів такої роботи можна виділити такі: зміна напрямів туристичних потоків, туристичних уподобань в окремих регіонах України (наприклад, Буковель); формування бази вибору туристами місць відпочинку за допомогою інтернет-ресурсів; активізація ЗМІ в напрямку формування смаку клієнтів до якості готельних послуг; ініціювання розвитку butik-готелів та традиційних хостелів, які мають масове розповсюдження в міжнародних системах бронювання; диверсифікація готельної пропозиції для збільшення рівня завантаженості вже існуючого номерного фонду та пошук нових готельно-туристичних послуг для привабливості українського ринку.

Висновки. Підсумовуючи, загострення політичної та економічної кризи, військові дії в Україні призвели до значного сповільнення темпів розвитку готельно-

ресторанного бізнесу. З іншого боку, сповільнення зростання готельно-ресторанного бізнесу викликане відсутністю достатнього інноваційного забезпечення галузі, прорахунками в її регулюванні з боку відповідних державних структур і низькою купівельною спроможністю населення України, яке не в змозі користуватися цими послугами. За таких умов необхідні формування та реалізація інвестиційної політики щодо розвитку готельно-ресторанного господарства, яка б включала в себе такі найважливіші складові, як: механізми державного регулювання цієї галузі; ресурсне забезпечення й пільгове фінансування розвитку; організаційно-функціональне забезпечення управлінських процесів; інформаційно-методичне забезпечення галузі (мається на увазі систематична інформація, оцінювання впроваджених інновацій тощо).

Після завершення повномасштабної війни на економіку регіонів України чекає доволі важкий період відновлення та відбудови, те саме стосується і готельного бізнесу. Очікується певний зріст туристичного попиту, але разом з тим, необхідне залучення значних інвестицій в зазначений сектор економіки та державна підтримка суб'єктів такого бізнесу. Вважаємо, що адаптація до нових умов потребує підтримки та стимулювання розвитку даної галузі на макrorівні – з боку держави та на мікрорівні – підприємствами туристичного бізнесу. На макrorівні доцільним є впровадження ряду стратегічно-орієнтованих заходів, які визначено відповідно до Національної економічної стратегії на період до 2030 року з метою забезпечення державної економічної політики та підтримки розвитку креативної індустрії гостинності та туристичного потенціалу України.

У рамках відбудови туризму в Україні, варто спиратися на досвід інших країн, які фактично відновили свою індустрію туризму після криз, зокрема війни. У повоєнному відновленні сфери туризму в Україні опиратись на підтримку національних та міжнародних організацій шляхом розробки та реалізації різноманітних програм та проєктів. Потрібно розробляти та створювати стратегії відновлення у постраждалих регіонах за рахунок спеціальних економічних зон і науково-виробничих парків. Багато країн готові допомогти як словом так і інвестиціями щодо відновлення, можливість залучити до модернізації країни міжнародних експертів значно допоможе пришвидшити успіх в даному питанні. Так як, досвід багатьох країн, в яких відбувалися військові дії, зможуть поради, як збільшити кількість туристів в післявоєнний період.

Список використаних джерел:

1. Басюк Т.П. Інвестиційна привабливість підприємств готельно-ресторанного бізнесу. *Вісник Запорізького національного університету. Серія «Економічні науки»*. 2013. № 4. С. 12–18. URL: <http://dsparea.nuft.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/16273/1/basiuk.pdf>
2. Бордин О., Шевчук В., Монастирський В., Лучка О. Втрати та напрями порятунку туристичного бізнесу України в умовах війни. *Вісник Львівського університету. Серія економічна*. 2022. Випуск 62. С. 178–196. URL: https://geography.lnu.edu.ua/wpcontent/uploads/2023/02/BordinVisnuk_Univer_Economics-stattya-22.pdf
3. Мельниченко О.А., Шведун В.О. Особливості розвитку індустрії туризму в Україні. URL: https://tourlib.net/books_ukr/melnyuchenko4.htm
4. Подаков Є.С., Подакова В.Є. Напрями покращення інвестиційної привабливості аграрних підприємств України. *Таврійський науковий вісник*. 2014. № 89. С. 279–284.
5. Подаков Є.С. Інноваційно-інвестиційна привабливість та перспективи подальшого розвитку готельного бізнесу в Україні: Матеріали XI Міжнар. наук.-практ. конф. «Розвиток обліку, аудиту та оподаткування в умовах інноваційної трансформації соціально-економічних систем» Кропивницький : ЦНТУ, 2023. С. 370–373.

6. Стратегія розвитку фінансового сектору України 2025. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua>.

7. У 2023 році туристичний бізнес сплатив на 32% більше податків. URL: <https://skilky-skilky.info/u-2023-rotsi-turystychnyy-biznes-splatyv-na-32-bilshe-podatktiv/>

References:

1. Basyuk T. P. (2013) Investytsiyna pryvablyvist pidpryemstv gotelno-restorannogo biznesu [Investment attractiveness of hotel and restaurant business enterprises]. *Visnyk zaporizkogo nacionalnogo universytetu. Seria "ekonomichni nauky"*, no. 4, pp. 12–18.

2. Bordun O., Shevchuk V., Monastyrskiy V., Luchka O. (2022) Vtraty ta napriamky poriatunku turystychnogo biznesu Ukrainy v umovah viyny [Losses and ways of saving the tourist business of Ukraine in the conditions of war]. *Visnyk Lvivskogo universytetu. Seria ekonomichna*, no. 62, pp.178–196.

3. Melnychenko O., Shvedun V. (2022) Osoblyvosti rozvytku industrii turyzmu v Ukraini [Features of the development of the tourism industry in Ukraine]. URL: https://tourlib.net/books_ukr/melnychenko4.htm

4. Podakov E., Podakova V. (2014) Napriamy pokrashennia investytsiynoi pryvablyvosti agrarnykh pidpryemstv Ukrainy [Directions for improving the investment attractiveness of agricultural enterprises of Ukraine]. *Tavriyskyi naukovyi visnyk*, no. 89, pp. 279–284.

5. Podakov E. (2023) Innovatsiyno-investytsiyna pryvablyvist ta perspektyvy podalshogo rozvytku gotelnogo biznesu v Ukraini. [Innovative investment attractiveness and prospects for further development of the hotel business in Ukraine]. Available at: https://audit.kntu.kr.ua/files/2023_tez,pp.370-373

6. Strategia rozvytku finansovogo sektoru Ukrainy 2025. Available at: <http://zakon1.rada.gov.ua>

7. U 2023 roci turystychnyi biznes splatyv na 32% bilshe podatkiv. Available at: <https://skilky-skilky.info/u-2023-rotsi-turystychnyy-biznes-splatyv-na-32-bilshe-podatktiv/>